

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

**Проблеми застосування практики Європейського суду з прав
людини у кримінальному судочинстві**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для самостійної роботи студентів
за спеціальністю 081 «Право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 2 від 1.09. 2017 року

Чернігів ЧНТУ 2017

Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів за спеціальністю 081 «Право» / Укл.: Коломієць Н.В. – Чернігів: Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету. – 2017. – 29с.

Укладач: Коломієць Наталія Володимирівна, доцент кафедри кримінального права та правосуддя ЧНТУ, к.ю.н., доцент.

Відповідальний за випуск: Головка Михайло Борисович, завідувач кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент.

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, в.о. декана юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»	5
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»	5
1.2 Структура навчальної дисципліни	11
1.3.Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю	13
2 ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ	13
2.1 Тема 1. Організаційна структура Європейського суду з прав людини та процедура розгляду справ	11
2.2 Тема 2. Місце ЄКПЛ у правовій системі України та принципи її тлумачення	12
2.3 Тема 3.Сфера застосування статті 2 Конвенції	14
2.4 Тема 4.Практика застосування у судовій діяльності положень ст. 3 ЄКПЛ «Заборона катувань»	15
2.5 Тема 5. Умови позбавлення свободи (пункт 1 статті 5 Конвенції)	16
2.6 Тема 6. Практика застосування у прокурорсько-слідчій діяльності ст. 7 ЄКПЛ «Ніякого покарання без закону»	17
2.7 Тема 7.Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини	18
2.8 Тема 8. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах	19

ПЕРЕДМОВА

Для самостійного вивчення дисципліни **«Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»** необхідно засвоїти матеріал відповідно до навчальної програми дисципліни, яка містить загальні методичні вказівки, теми для самостійної роботи, контрольні запитання, а також перелік рекомендованої літератури.

Самостійна робота – одна з форм самостійного опрацювання матеріалу курсу студентом. Вона сприяє поглибленню знань навчальної дисципліни і формуванню навичок для практичного застосування.

Метою самостійної роботи є вироблення у студентів вміння самостійно вивчати матеріал з навчальної дисципліни **«Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»**, аналізувати законодавчі акти та спеціальну літературу, формулювати і обґрунтовувати свої висновки щодо проблемних питань, а також застосовувати набуті теоретичні знання в практичній діяльності.

Для підготовки до самостійної роботи студентів пропонується тема, перелік питань, тестові завдання та контрольні питання для самостійного оцінювання знань, а також рекомендована література. Окрім рекомендованої літератури можна використовувати інші доступні джерела. Підсумковою формою контролю знань є екзамен, який має на меті перевірити рівень засвоєння теоретичних знань, вміння застосовувати ці знання при вирішенні конкретних професійних задач.

В результаті вивчення курсу дисципліни **«Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»** студенти повинні

знати:

- основні положення Європейської Конвенції з прав людини і основоположних свобод;
- теоретичні передумови та правові підстави застосування Конвенції та практику її застосування Європейським судом з прав людини;
- роль рішень Європейського суду з прав людини у формуванні єдності судової практики в Україні;
- роль та місце прецедентів Європейського суду з прав людини при ухваленні рішень у кримінальних справах;

вміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод;
- використовувати у практичній діяльності прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ»

Тематичний план навчальної дисципліни «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»

Змістовий модуль 1. Правові засади захисту прав людини та основоположних свобод у Європейському суді з прав людини

Тема 1. Організаційна структура Європейського суду з прав людини та процедура розгляду справ

Історія створення контрольних органів Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Регламент Європейського суду з прав людини. Структура Європейського суду з прав людини. Судді Європейського суду з прав людини. Секретаріат Європейського суду з прав людини. Організація і робота Європейського суду з прав людини. Загальні положення провадження в Європейському суді з прав людини. Порушення провадження. Повноваження судді-доповідача. Вирішення питання щодо прийнятності скарги. Порядок провадження після вирішення питання щодо прийнятності скарги. Судові слухання. Провадження у Великій палаті. Постанови Європейського суду з прав людини. Консультативні висновки Європейського суду з прав людини.

Тема 2. Місце ЄКПЛ у правовій системі України та принципи її тлумачення

Історія Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Протоколи до Конвенції. Нормативно-правові підстави застосування Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні. Юридична сила положень Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини. Принципи тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: принцип врегулювання цілей Конвенції як міжнародного договору; принцип реальності та ефективності прав; принцип динамічного та гнучкого підходу; відсутність територіальних обмежень; принцип пропорційності; автономність тлумачення.

Тема 3. Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя

Ратифікація Конвенції, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11 на підставі Закону України № 475/97-ВР. Набрання чинності для України Конвенції, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11. Ратифікація Протоколу № 13 на підставі Закону України № 318-IV від 28.11.2002. Ратифікація Протоколу № 14 на підставі Закону України № 3435-IV від 09.02.2006. Зміна назви Конвенції (в українському перекладі) на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» № 3436-IV. Прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV.

Тема 4. Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства

Принцип верховенства права. Підходи до розуміння принципу верховенства права у науковій літературі. Взаємозв'язок принципу верховенства права і справедливого судового розгляду. Окремі елементи принципу верховенства права у рішеннях ЄСПЛ. Принцип законності. Тлумачення терміну «закон». Принцип рівності. Процесуальна рівність. Принцип змагальності. Принцип гласності і відкритості.

Змістовий модуль 2. Права, що підлягають захисту за статтею 2-3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Тема 5. Сфера застосування статті 2 Конвенції

Усі випадки насильницької смерті чи зникнення особи. Розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування. Планування та проведення операцій із застосуванням сили. Виключно необхідне застосування сили. Застосування зброї та спецзасобів. Смерть під час військової служби. Надзвичайні ситуації, бойові дії, військові навчання. Загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції). Безпечність спорудження та експлуатації об'єктів. Компенсація у зв'язку зі смертю (зникненням).

Тема 6. Основні концепції статті 3 Конвенції

Класифікація поганого поводження. Каткування. Нелюдське поводження. Принизливе поводження. Сфера застосування статті 3 Конвенції. Сполучення з іншими статтями Конвенції. Доведення поганого поводження у Європейському суді. Розслідування заяв про каткування або погане поводження. Обов'язок ефективного розслідування. Основні цілі розслідування. Критерії ефективності розслідування жорсткого поводження: незалежність і неупередженість; ретельність; невідкладність; компетентність; залучення потерпілого і контроль

громадськості. Форми розслідування і покарання. Органи розслідування. Процедура розслідування. Види покарань.

Тема 7. Практика застосування у слідчій діяльності положень ст. 3 ЄКПЛ «Заборона катувань»

Сфера застосування ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод: випадки перебування особи під контролем держави (усі питання перебування під вартою та/або під контролем державних органів; очікування покарання; затримання осіб, які мають серйозні фізичні вади; примусові заходи медичного характеру; вислання, депортація, екстрадиція); розслідування як фактів, так і скарг на погане поведження; компенсація у зв'язку з поганим поведженням; загроза поганого поведження; застосування спецзасобів та зброї; застосування сили, планування та проведення операцій із застосування сили; надзвичайні ситуації, надзвичайний стан; надання медичної допомоги; зараження смертельною хворобою; зберігання медичної документації; поведження з особами, які мають психічні розлади; примусове годування; торгівля людьми, кабала, сексуальне рабство.

Абсолютна заборона жорсткого поведження. Види поведження: катування (поведження найвищого рівня жорстокості), нелюдське поведження, поведження, що принижує гідність. Критерії оцінювання певного поведження. Відмінність між видами забороненого поведження.

Змістовий модуль 3. Права, що підлягають захисту за статтю 5-6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Тема 8. Основні принципи права на свободу у Конвенції

Сфера застосування ст. 5 ЄКПЛ. Види обмеження свободи, які передбачені в п. 1 ст. 5. Арешт і затримання. Законність затримання. Негайність інформування про підстави затримання. Процесуальні гарантії особам, свобода яких обмежена. Право постати перед судовим органом особисто. Обов'язковий судовий контроль за обмеженням свободи.

Підстави для відмови у досудовому звільненні осіб, яка тримаються під вартою. Тривалість тримання під вартою. Розумний строк досудового тримання під вартою. Право бути негайно поінформованим про обвинувачення зрозумілою мовою. Доступ до суду особи, свобода або особиста недоторканність якої обмежуються. Право на відшкодування шкоди, завданої незаконним арештом або затриманням.

Тема 9. Умови позбавлення свободи (пункт 1 статті 5 Конвенції)

Перелік випадків, за яких дозволяється законне ув'язнення (підпункт 1a), законні арешт і затримання (підпункти 1b-1f). Законне ув'язнення. Законний

арешт. Затримання неповнолітнього на підставі законного рішення. Законне затримання з точки зору як матеріального, так і процесуального права.

Тема 10. Підстави, що можуть виправдати тримання під вартою

Рішення про взяття під варту. Межі повноважень судді під час розгляду питання про тримання під вартою. Дотримання загальних принципів. Не відповідність вимогам захисту права на свободу, зокрема, статті 5 Конвенції.. Фактичні підстави для підозри. Розумна підозра. Визначення ризиків, які можуть обґрунтувати тримання під вартою

Тема 11. Практика застосування у прокурорсько-слідчій діяльності ст. 7 ЄКПЛ «Ніякого покарання без закону»

Передбаченість юридичних наслідків вчинення правопорушення. Притягнення до юридичної відповідальності. Кримінальна відповідальність. Ознаки злочину чи іншого правопорушення.

Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (ст. 15).

Тема 12. Основні концепції, що визначають зміст, спрямованість та можливість застосування статті 6 Конвенції

Сфера дії статті 6 Конвенції Поняття прав і обов'язків цивільного характеру.

Кримінальне обвинувачення. Злочин і адміністративне правопорушення. Оскарження рішень щодо адміністративних правопорушень.

Право на незалежний і безсторонній суд, встановлений законом. Умови незалежності та безсторонності. Заборона відмови в правосудді. Доступність правосуддя. Публічний розгляд справи. Додержання вимоги публічності.. Поведінка заявників і компетентних органів. Важливість справи для конкретної особи. Справи, що підлягають якнайшвидшому розгляду. Нерозглянуті справи. Зобов'язання держави організувати належне відправлення правосуддя. Приклади порушень «розумного строку». Право не давати свідчення проти себе самого. Процесуальні гарантії учасників провадження. право бути негайно й детально поінформованим зрозумілою мовою. Вимога забезпечення рівного процесуального становища осіб, які беруть участь у справі. Змагальність сторін у процесі. Законність одержання доказів. Право мати достатньо часу і можливостей для підготовки свого захисту; право захищати себе особисто або використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд; право допитувати свідків; право на безоплатний переклад.

Вмотивованість рішень національного суду. Порядок і фактична можливість оскарження судового рішення.

Тема 13. Головні елементи справедливого судового розгляду та презумпція невинуватості

Гарантії справедливого розгляду суду. Рівність сторін. Суд «незалежний» та «безсторонній». Публічний розгляд справи. Право на розумний строк у судовому розгляді. «Розумний строк». Критерії «розумного строку». Складність справи. Презумпція невинуватості. Привілей проти самообвинувачення.

Змістовий модуль 4. Реалізація прав обвинуваченого через рішення Європейського суду

Тема 14. Гарантії обвинуваченого у кримінальному злочині

Право обвинуваченого бути проінформованим про характер і причину обвинувачення проти нього (стаття 6 § 3(a)). Право мати достатньо часу і можливостей для підготовки свого захисту (стаття 6 § 3(b)). Право захищати себе особисто та користуватися допомогою захисника (стаття 6 § 3(c)). Право допитувати свідків та вимагати їхнього допиту (стаття 6 § 3(d)). Право на безоплатну допомогу перекладача. Допустимість доказів.

Тема 15. Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини

Загальні положення національної системи захисту прав осіб. Суб'єкти, що здійснюють захист прав, свобод та інтересів осіб. Правило вичерпання всіх національних способів захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Тема 16. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах

Особливості процедури виконання рішень в кримінальних справах. Справедлива сатисфакція. Обовязкова сила судових рішень та їх виконання. Індивідуальні заходи щодо держав Сторін Конвенції. Загальні заходи. Виконання рішень. Особливості виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.1 – Розподіл обсягу годин дисципліни за темами і формами вивчення.

№ пп	Найменування розділів і тем	Лекції	Семінар	Самостійн.
Змістовий модуль 1.. Правові засади захисту прав людини та основоположних свобод у Європейському суді з прав людини				
1	Організаційна структура Європейського суду з прав			10

	людини та процедура розгляду справ			
2	Місце ЄКПЛ у правовій системі України та принципи її тлумачення			10
3	Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя	2	2	
4	Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства	4	4	
	Разом за змістовим модулем	6	6	20
Змістовий модуль 2. Права, що підлягають захисту за статтю 2-3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.				
5	Сфера застосування статті 2 Конвенції			10
6	Основні концепції статті 3 Конвенції	4	4	
7	Практика застосування у судовій діяльності положень ст. 3 ЄКПЛ «Заборона катувань»			10
	Разом за змістовим модулем 2	4	4	20
Змістовий модуль 3. Права, що підлягають захисту за статтю 5-6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод				
8	Основні принципи права на свободу у Конвенції	2	2	
9	Умови позбавлення свободи (пункт 1 статті 5 Конвенції)			10
10	Підстави, що можуть виправдати тримання під вартою	2	2	
11	Практика застосування у прокурорсько-слідчій діяльності ст. 7 ЄКПЛ «Ніякого покарання без закону»			10
12	Основні концепції, що визначають зміст, спрямованість та можливість застосування статті 6 Конвенції	2	2	
13	Головні елементи справедливого судового розгляду та презумпція невинуватості	2	2	
	Разом за змістовим модулем 3	8	8	20
Змістовий модуль 4. Реалізація прав обвинуваченого через рішення Європейського суду				
14	Гарантії обвинуваченого у кримінальному злочині	2	2	
15	Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини			10
16	Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах			10
	Разом за змістовим модулем 4	2	2	20
	Усього годин за дисципліну:	20	20	80

1.3 Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному судочинстві»

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- поточне тестування після вивчення кожної теми;
- поточне тестування після вивчення кожного змістового модуля;
- оцінка за самостійну роботу;

- залік.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, практичних занять та консультацій.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

В кінці семестру, студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені. Складання заліку є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для студентів, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати залік. Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру шляхом постановки підсумкової оцінки до залікової відомості.

Залікові білети знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

2.1 Тема 1. Організаційна структура Європейського суду з прав людини та процедура розгляду справ

План

1. Історія створення контрольних органів Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Регламент Європейського суду з прав людини.
3. Структура Європейського суду з прав людини. Судді Європейського суду з прав людини.
4. Секретаріат Європейського суду з прав людини.
5. Організація і робота Європейського суду з прав людини.
6. Загальні положення провадження в Європейському суді з прав людини.
7. Порушення провадження.
8. Повноваження судді-доповідача.
9. Вирішення питання щодо прийнятності скарги. Порядок провадження після вирішення питання щодо прийнятності скарги.
10. Судові слухання.
11. Провадження у Великій палаті.
12. Постанови Європейського суду з прав людини.
13. Консультативні висновки Європейського суду з прав людини.

Теми рефератів:

1. Структура Конвенції та її загальна характеристика.
2. Теоретико-правові, політичні та інші передумови прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
3. Порядок формування та структура Європейського суду з прав людини.
4. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
5. Співвідношення міжнародної та європейської систем захисту прав людини.

Література до теми:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України - 2006. - №32. – Ст. 2371.
2. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / Спілка адвокатів України ; Рада Європи ; Міжнародний центр з юридичного захисту прав людини / [О.Л. Жуковська (уклад.і наук.ред.)]. — К. : ЗАТ "Віпол", 2004. — 960с.
3. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес [В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.)]. — К. : Праксіс, 2005. — 166с.
4. Європейський Суд з прав людини: організація, процедура, правила звернення / Міністерство юстиції України. — К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. — 16с.

2.2 Тема 2. Місце ЄКПЛ у правовій системі України та принципи її тлумачення

План

1. Історія Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Протоколи до Конвенції.
3. Нормативно-правові підстави застосування Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні.

4. Юридична сила положень Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.
5. Принципи тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: принцип врегулювання цілей Конвенції як міжнародного договору; принцип реальності та ефективності прав; принцип динамічного та гнучкого підходу; відсутність територіальних обмежень; принцип пропорційності; автономність тлумачення.

Теми рефератів:

1. Характеристика загальних засад здійснення кримінального судочинства за законодавством України.
2. Принципи тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
3. Принцип недискримінації при здійсненні прав і свобод в практиці Європейського суду з прав людини.
4. Принцип доступу до судового захисту в практиці Європейського суду з прав людини.
5. Правові засади застосування практики Європейського суду з прав людини в кримінальному судочинстві.

Література до теми:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. - № 90 - 91. – 19 травня.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук. - прак. ком.: у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – Т.1. – 768с.
3. Оніщенко Н. Принцип законності: природа та сутність в умовах демократичних змін // Віче. – 2012. – № 12. – С. 3.
4. Бобровник С.В. Законність // Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 274.

2.3 Тема 3. Сфера застосування статті 2 Конвенції

План

1. Випадки насильницької смерті чи зникнення особи.
2. Розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування.
3. Планування та проведення операцій із застосуванням сили.
4. Виключно необхідне застосування сили.
5. Застосування зброї та спецзасобів.

6. Смерть під час військової служби. Надзвичайні ситуації, бойові дії, військові навчання.
7. Загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції). Безпечність спорудження та експлуатації об'єктів.
8. Компенсація у зв'язку зі смертю (зникненням).

Теми рефератів:

1. Право на життя та смертна кара (проблеми співвідношення).
2. Стаття 3 Конвенції про захист прав і основних свобод людини і практика Європейського Суду з прав людини.
3. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (Страсбург, 4 листопада 1993 р.)
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання., затверджена резолюцією 39/46 Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1984 року.
5. Механізми компенсації за незаконне тримання під вартою.

Література до теми:

1. Буткевич В. Особливості з'ясування правового змісту ст. 3 ЄСПЛ та застосування основних стандартів. – В кн.: Європейський суд з прав людини. Судова практика. – С. 850.
2. Маланчук Б.А. Загальні положення та основні засади тлумачення права на заборону катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. – В кн.: Застосування в Україні Європейських стандартів протидії жорстокому поводженню й безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. – К.: «К.І.С», 2011. – С. 11.
3. Рішення у справі «Вергельський проти України» від 12 березня 2009 року (заява № 19312/06).
4. Рішення у справі «Любов Єфименко проти України» від 25 листопада 2010 року (заява № 75726/01).
5. Рішення у справах «Муравська проти України» від 13 листопада 2008 року (заява № 249/03) і «Мироненко проти України» від 18 лютого 2010 року (заява № 15938/02).
6. Рішення у справі «Кучерук проти України» від 6 вересня 2007 року (заява № 2570/04).
- 7.

2.4 Тема 4. Практика застосування у судовій діяльності положень ст.3 ЄКПЛ «Заборона катувань»

План

1. Сфера застосування ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Випадки перебування особи під контролем держави (усі питання перебування під вартою та/або під контролем державних органів; очікування покарання; затримання осіб, які мають серйозні фізичні вади; примусові заходи медичного характеру; вислання, депортація, екстрадиція).
3. Розслідування як фактів, так і скарг на погане поводження; компенсація у зв'язку з поганим поводженням; загроза поганого поводження.
4. Застосування спецзасобів та зброї; застосування сили, планування та проведення операцій із застосування сили.
5. Надзвичайні ситуації, надзвичайний стан; надання медичної допомоги.
6. Зараження смертельною хворобою; зберігання медичної документації; поводження з особами, які мають психічні розлади; примусове годування.
7. Торгівля людьми, кабала, сексуальне рабство.
8. Абсолютна заборона жорсткого поводження.
9. Види поводження: катування (поводження найвищого рівня жорстокості), нелюдське поводження, поводження, що принижує гідність.
10. Критерії оцінювання певного поводження. Відмінність між видами забороненого поводження.

Теми реферату:

1. Європейські підходи щодо визначення поняття «кримінальне обвинувачення».
2. Обмеження права на приватне життя в порядку кримінально-процесуальної і оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів.
3. Вплив Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод на національне право України.
4. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини про поводження з особами, позбавленими волі.
5. Права ув'язнених у контексті міжнародно-правових стандартів: утримання, порівняльна характеристика, припустимі обмеження.

Література до теми

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // *Голос України*. – 2012. - № 90 - 91. – 19 травня.
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від

17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України - 2006. - №32. – Ст. 2371.

3. Рекомендація Rec (2006) 13 Комітету Міністрів державам-учасницям щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань з Пояснювальною запискою <http://www.khpg.org/index.php?id=1166617725>

2.5 Тема 5. Умови позбавлення свободи (пункт 1 статті 5 Конвенції)

План

1. Перелік випадків, за яких дозволяється законне ув'язнення (підпункт 1а).
2. Законні арешт і затримання (підпункти 1b-1f).
3. Законне ув'язнення.
4. Затримання неповнолітнього на підставі законного рішення.
5. Законне затримання з точки зору як матеріального, так і процесуального права.

Теми рефератів:

1. Зміст права на свободу і особисту недоторканність у Загальній декларації прав людини.
2. Стаття 5 Європейської конвенції прав і основних свобод людини: загальна характеристика .
3. Компенсація за незаконний арешт або затримання.
4. Прецедентна практика Ради Європи по статті 5 Європейської конвенції (Рішення у справі «Гарькавий проти України» (Garkavyu v. Ukraine) від 18 лютого 2010 року (заява № 25978/07), пп.70-75. Рішення у справі «Крейдіч проти України» (Kreydich v. Ukraine) від 10 грудня 2009 року (заява № 48495/07), п. 37. Рішення у справі «Ічин та інші проти України» (Ichyn and Others v. Ukraine) від 21 грудня 2010 року (заяви №№ 28189/04 і 28192/04), п. 39.Рішення у справі «Мокалалл проти України» (Mokallal v. Ukraine) від 10 листопада 2011 року (заява № 19246/10).
5. Habeas corpus (пункт 4 статті 5 Конвенції).

Література до теми:

1. Бущенко А.П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [Текст]: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А.П. Бущенко. – Х.: Права людини, 2008. – 432 с.

2. Бущенко А. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Х. : Права людини, 2007. – 215 с.
3. Маковей М., Разумков С.А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 5: Право на свободу и личную неприкосновенность / М. Маковей, С.А. Разумков. – М., 2002. – 59 с.
4. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України. – К., 2008. – 319 с.
5. Зуєв Р. Європейські стандарти щодо дотримання прав людей органами внутрішніх справ та реалії їх виконання в Україні / Р.Зуєв //Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства: тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. курсант.- студ. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л.: Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2008. – С. 68-70.
6. Назаров В. Право людини на невтручання в її особисте та сімейне життя та його обмеження у кримінальному впровадженні / В. Назаров // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 477-484.
7. Міжнародна Конвенція для захисту усіх осіб від насильницьких зникнень 2006 року http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_154

2.6 Тема 6. Практика застосування у прокурорсько-слідчій діяльності ст.7 ЄКПЛ «Ніякого покарання без закону»

План

1. Передбаченість юридичних наслідків вчинення правопорушення.
2. Притягнення до юридичної відповідальності.
3. Кримінальна відповідальність.
4. Ознаки злочину чи іншого правопорушення.
5. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації (ст. 15).

Теми рефератів:

1. Гарантії обвинуваченого у кримінальному злочині.
2. Умови при дотриманні яких можливе звернення до ЄСПЛ.
3. Особливості процедури виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах.
4. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу.
5. Загальна характеристика стадій та етапів розгляду заяви судом.

Література до теми:

1. Соловйов О. В. Право на доступ до правосуддя у практиці Європейського Суду з прав людини / О. В. Соловйов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – №6 (44). – С. 68-74.

2. Сорочкін О., Бурий А., Разік В. Відповідність законодавства України статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.- Львів, 2003.- 152с.

3. Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського Суду з прав людини // С. В. Шевчук. – Право України. – 2010. – №2. – С. 55-63.

4. Шевчук С. В. Європейський суд з прав людини // Міжнародне судочинство / К.М. Вітман, О.І. Мельничук, В.І. Муравйов та ін. ; ОНЮА, За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : Юрид. думка, 2009. – С.51-101.

2.7 Тема 7. Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини

План

1. Загальні положення національної системи захисту прав осіб.
2. Суб'єкти, що здійснюють захист прав, свобод та інтересів осіб.
3. Правило вичерпання всіх національних способів захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Теми рефератів:

1. Європейські стандарти справедливого судового розгляду кримінальних справ.
2. Розумний строк судового розгляду справ.
3. Незалежність та безсторонність суду: аналіз практики Європейського суду з прав людини.
4. Право на публічний судовий розгляд справи у інтерпретації ЄСПЛ. Доступність суду.

Література до теми:

1. Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – К. : ІКЦ Леста, 2005. – 116 с.

2. Іваницький С. О. Право особи на розгляд її справи незалежним і безстороннім судом у світлі рішень Європейського суду з прав людини / С. О. Іваницький // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – №12. – С. 21-23.
3. Лукайдес Л. Г. Справедливе судебное разбирательство (комментарий к п.1 ст. 6 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод) / Л. Г. Лукайдес // Российская юстиция. – 2004. – № 2. – С. 8-20.
4. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: монографія / О. М. Овчаренко. – Х. : Право, 2008. – 304 с.
5. Шевчук С. В. Захист права на додержання розумних строків судового провадження: європейський досвід та українські реалії / С. В. Шевчук // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 8. – С. 31–36.

2.8 Тема 8. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах

План

1. Особливості процедури виконання рішень в кримінальних справах.
2. Справедлива сатисфакція.
3. Обовязкова сила судових рішень та їх виконання.
4. Індивідуальні заходи щодо держав Сторін Конвенції.
5. Загальні заходи.
6. Особливості виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

Теми рефератів:

1. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Практика застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні.
3. Реалізація принципу верховенства права в практиці Європейського суду з прав людини.
4. Європейські підходи щодо визначення поняття «кримінальне обвинувачення».
5. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу.

Література до теми:

1. Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – К. : ІКЦ Леста, 2005. – 116 с.
2. Сорочкін О., Бурий А., Разік В. Відповідність законодавства України статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.- Львів, 2003.-152с.
3. Шевчук С. В. Європейський суд з прав людини // Міжнародне судочинство / К.М. Вітман, О.І. Мельничук, В.І. Муравйов та ін. ; ОНЮА, За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України . – К. : Юрид. думка, 2009 . – С.51-101.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=7143&sid=about_int_2_1
3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції (в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» №3436-IV від 9 лютого 2006 року.
4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV.
4. Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод <http://www.minjust.gov.ua/0/7918>
5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо України (Інтернет-сайт Міністерства юстиції України – www.minjust.gov.ua)

Допоміжна

1. Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – К. : ІКЦ Леста, 2005. – 116 с.

2. Беляневич О. Про застосування практики Європейського суду з прав людини як джерела права / О.Беляневич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Юридичні науки. – 2009. – Вип. 81. – С. 32-39.
3. Белоусов Ю. Л., Блага А. Б., Житний О. О., Захаров Є. Ю., Кобзін Д. О., Мармазов В. Є. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України / [Ю. Л. Белоусов, А. Б. Блага, О. О. Житний, Є. Ю.Захаров, Д.О. Кобзін, В. Є. Мармазов]. — К. : Цифра, 2008. — 324с.
4. Благодир А. Обмеження прав особистості у сфері кримінального судочинства / Ангеліна Благодир // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 3. – С. 96-99.
5. Богатирьов І. Міжнародні інструменти захисту прав людини, засудженої особи в Україні у контексті Європейської інтеграції / І. Богатирьов // Адвокат. – 2006. – № 12. – С. 33-36.
6. Бойл К. Право на життя відповідно до Європейської конвенції з прав людини (ст. 2) // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Жуковської. – К.: Віпол, 2004. – С. 957.
7. Буроменський М. Право на свободу асоціації та на проведення мирних зборів/ М. Буроменський // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської.- К.: ВІПОЛ, 2004.- С.621-626.
8. Буткевич В. Європейська конвенція з прав людини і основних свобод: генеза намірів і права // Право України. – 2010. - № 10. – С. 65.
9. Буткевич В. Якість закону і питання ефективності застосування рішень Європейського Суду з прав людини судами України: виступ д-ра юрид. наук, проф., судді Європ. суду з прав людини у відставці / В. Буткевич // Право України. – 2011. – № 7. – С. 48-63.
10. Бущенко А. Застосування статі 3 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Х.: Права людини, 2007. – 115 с.
11. Бущенко А. Застосування статі 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Х. : Права людини, 2007. – 215 с.
12. Бущенко А. Проти катувань. Українське законодавство та практика в світлі стандартів КПК / А. Бущенко, М. Мінаєв, М. Романов; Правозахисна група. – Х.: Права людини, 2007. – 254с.
13. Бущенко А.П. Стаття 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / Аркадій Бущенко. – Х.: Права людини, 2010. – 366 с.
14. Бущенко А.П. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А.П. Бущенко. – Х.: Права людини, 2009. – 412 с.
15. Бущенко А.П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А.П. Бущенко. – Х.: Права людини, 2008. – 432 с.

16. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини / Донна Гом'єн; пер. Сергій Ткачук. — 3-є вид. — К.: Фенікс, 2006. — 192с.
17. Де Сальвіа М. Прецеденти Європейського суду по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. — С. 96-176
18. Дженніс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: Джерела і практика застосування / М. Дженніс, Р. Кей, Е. Бредлі. — К.: АртЕк, 1997. — 583с.
19. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб./ Т.І. Дудаш. — К.: Алерта, 2013.-368с.
20. Европейские стандарты права на справедливое судебное разбирательство и российская практика / Под общ. ред. А.В. Деменевой. — Екатеринбург: Изд-во - «Чароид», 2003. — 240 с. (Междунар. защита прав человека; вып. 2).
21. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / ред. О.Л. Жуковська; Спілка адвокатів України; Рада Європи; Міжнар. центр з юрид. захисту прав людини. — К.,2004. — 960 с.
22. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. — К. : Фенікс, 2004. — 20 с.
23. Європейський суд з прав людини: організація, діяльність, процес / за ред. В. Лутковської.—К.: Праксіс, 2005.— 168с.
24. Європейський суд з прав людини. Базові матеріали. Застосування практики.- К.: Український центр Правничих студій, 2003.- 582с.
25. Європейський суд з прав людини. Базові матеріали. Застосування практики.- К.: Український центр Правничих студій, 2009.- 382с.
26. Європейський суд з прав людини. Базові матеріали. Застосування практики.- К.: Український центр Правничих студій, 2015.- 452с.
27. Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини. — К.: Укр. Центр Правничих Студій, 2001. — 194 с.
28. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України. — К., 2008. — 319 с.
29. Захаров Є. Роль громадських правозахисних організацій у боротьбі з катуваннями та поганим поведінням: виступ співголови Харк. правозахис. групи, члена правл. Укр. Гельсин. спілки з прав людини / Є. Захаров // Право України. — 2011. — № 7. — С. 107-110.
30. Захист права власності і права на справедливе судочинство: практ. посібн. для укр. юриста із застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 /О.В. Балан, А.Є. Зубков, Р.Б. Хорольський та ін. під редакцією Ю.В. Щокіна. - Х.: МП «Крок», 2008. - 108 с.
31. Зуєв Р. Європейські стандарти щодо дотримання прав людей органами внутрішніх справ та реалії їх виконання в Україні / Р.Зуєв //Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства: тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. курсант.-

студ. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л.: Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2008. – С. 68-70.

32. Исполнение постановлений Европейского суда по правам человека. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2006. (Судебная практика и права человека; вып. 3). – 114 с.

33. Іваницький С. О. Право особи на розгляд її справи незалежним і безстороннім судом у світлі рішень Європейського суду з прав людини / С. О. Іваницький // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – №12. – С. 21-23.

34. Ільченко І. Деякі питання застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні // Право України. – 2009. – № 10. – С. 145-148.

35. Інтерлакенська декларація від 19 лютого 2010 року, Ізмірська декларація від 27 квітня 2011 року та Брайтонська декларація від 20 квітня 2012 року.

36. Карпачова Н. І. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод – основа формування європейських стандартів прав і свобод людини в Україні / Н. І. Карпачова // Право України. – 2010. – №10. – С. 24-44

37. Карсс-Фриск М., Жеребцов А.Н., Меркулов В.В., Эртель А.Г. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 1 Протокола No 1: Право собственности / М. Карсс-Фриск, А.Н. Жеребцов, В.В. Меркулов, А.Г. Эртель. – М., 2002. – 112 с.

38. Карст-Фріск М. Право на власність: питання імплементації статті 1 Першого Протоколу до Європейської конвенції з прав людини / М. Карс-Фрікс // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 685.

39. Касько В. Критерії ефективності розслідування фактів поганого поводження: огляд прецедентної практики Європейського суду з прав людини, зокрема у справах проти України: виступ експерта Ради Європи, адвоката на Міжнар. конф. / В. Касько // Право України. – 2011. – № 7. – С. 96-103.

40. Ковальски М. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 8: Право на уважение частной и семейной жизни, жилища и корреспонденции. Прецеденты и комментарии / М.Ковальски; пер. с пол. Л. Керимов. – Варшава, 2007. – 68 с.

41. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / Алексеева Л.Б., Водолагин С.В., Гаджиев Г.А., Кудрявцев Ю.В., и др.; Под общ. ред. д.ю.н., проф. В.А. Туманова и д.ю.н., проф. Л.М. Энтина. – М.: Норма, 2002. – 336 с.

42. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / Под общ. ред. д. ю. н., проф. В. А. Туманова и д. ю. н., проф. Л. М. Энтина. — М.: Издательство НОРМА, 2002. — 336 с.

43. Короткий путівник Європейської конвенції з прав людини / Д. Гом'єн. – К.: Фенікс, 2006.–191с.

44. Кузнецова Н. Українське законодавство про власність: проблеми відповідності Європейським стандартам / Н. Кузнецова // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування,

український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 723, 727.

45. Лукайдес Л. Г. Справедливое судебное разбирательство (комментарий к п.1 ст. 6 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод) / Л. Г. Лукайдес // Российская юстиция. – 2004. – № 2. – С. 8-20.

46. Лукьянцев Г.Е. Европейские стандарты в области прав человека: теория и практика функционирования Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод / Лукьянцев Г.Е.; Редкол.: Даниэль А.Ю., Еремина Л.С., Жемкова Е.Б., Касаткина Т.И., Кораллов М.М., Охотин Н.Г., Рачинский Я.З., Рогинский А.Б. – М.: Звенья, 2000. – 279 с.

47. Льюис-Энтони Ш., Ведерникова Д. Право на справедливый суд в рамках Европейской конвенции о защите прав человека (Статья 6): Interrights руководство для юристов/ Ш. Льюис-Энтони, Д. Ведерникова; под ред. Виткауска и Д.И. Страйстеану. - Совет Европы, 2007. - 105с.

48. Льюис-Энтони Ш., Ведерникова Д. Право на справедливый суд в рамках Европейской конвенции о защите прав человека (Статья 6): Interrights руководство для юристов / Ш. Льюис-Энтони, Д. Ведерникова; под ред. Д. Виткауска и Д.И. Страйстеану. – Совет Европы, 2007. – 105 с.

49. Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Джеремі Макбрайд; Рада Європи. – К.: К.І.С., 2010 – 575 с.

50. МакБрайд Дж. Реалізація права на свободу об'єднання відповідно до Європейської конвенції з прав людини / Дж. МакБрайд // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської.- К.: ВІПОЛ, 2004.- С.565-631.

51. Маковей М., Разумков С.А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 5: Право на свободу и личную неприкосновенность / М. Маковей, С.А. Разумков. – М., 2002. – 59 с.

52. Маковей М., Чефранова Е.А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 10 Конвенции: Право на свободу выражения своего мнения. Прецеденты и комментарии / М. Маковей, Е.А. Чефранова. – М., 2001. – 166 с.

53. Маланчук Б. Особливості статті з ЄКПЛ крізь призму основних принципів тлумачення Конвенції / Б. Маланчук // Право України. – 2011. – № 7. – С. 42-47.

54. Манукян В. И. Европейский Суд по правам человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. – К. : Истина, 2007. – 368 с.

55. Манукян, В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии [Текст] : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. – К. : Истина, 2010. – 480 с.

56. Мардох Д. Боротьба з жорстоким поведженням і безкарністю та ефективно розслідування жорстокого поведження: доп. по Україні / Джим Мардох. – [К.: К.І.С.], [2010]. – 107 с.

57. Мармазов В.Є. Захист прав та майнових інтересів у Європейському суді з прав людини: Навч.-практ. посіб. / В.Є. Мармазов, П.В. Пушкар ; ред. М.В. Оніщук. – К.: Видавничий Дім "Юридична книга", 2001. – 156 с.
58. Мартиненко О. Доступність для суспільного контролю розслідувань за фактами катувань та жорстокого поводження: актуальні завдання правоохоронних органів: виступ Голови правл. ВГО; Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів" на Міжнар. конф. / О. Мартинюк // Право України. – 2011. – № 7. – С. 104-106.
59. Мелешевич А.А., Форстейн К. "Порівняльний аналіз пілотних рішень Європейського суду з прав людини щодо України та Росії". Наукові записки НаУКМА. Том 129, 2012. С. 32-50.
60. Миронова Г. Право людини на життя: проблемні питання українського законодавства / Г. Миронова // Право України. – 2006.– № 9. – С. 52-55.
61. Моул Н., Харби К., Алексеева Л.Б. Стаття 6: Право на справедливе судове розбирательство. Прецеденти и комментарии / Н. Моул, К. Харби, Л.Б. Алексеева. – М., 2001. – 75 с.
62. Назаров В. Право людини на невтручання в її особисте та сімейне життя та його обмеження у кримінальному впровадженні / В. Назаров // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 477-484.
63. Неделек Б. Стаття 14 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод/ Б.Неделек // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 636-637.
64. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : монографія / О. М. Овчаренко. – Х. : Право, 2008. – 304 с.
65. Паліюк В. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод. – К.: Фенікс, 2004. – 264 с.
66. Паліюк В. Методика застосування положень Конвенції про захист прав людини і основних свобод (деякі аспекти цього питання) // Досвід застосування Європейської конвенції з прав людини в судочинстві України та Польщі: Матеріали наук.-практ. конф. / Упоряд. О. П. Корнієнко. – К.: Видавництво «А. П. Н.», 2006. – С. 38–39.
67. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. П. Паліюк — К.: Фенікс, 2004. — 263с.
68. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод: Навч.-практ. посібник / Паліюк В. П. / Благодійний фонд «Центр правової освіти» — Миколаїв : Атол, 2003. — 130с.
69. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Паліюк // Юстиніан – Електронний ресурс [www.justinian.com.ua /article.php?id=248].
70. Пащук Т. Співвідношення прав на ефективний засіб юридичного захисту і на справедливий судовий розгляд: (у світі європ. стандартів) / Т. Пащук // Адвокат. – 2005. – № 1. – С. 35-42.

71. Пащук Т.І. Право на ефективний засіб правового захисту: інтерпретація Європейським Судом з прав людини / Т. І. Пащук // Адвокат. – 2004. – №6. – С. 25-29.
72. Права людини щодо в'язнів: міжнар. навч. семінар (Рим, 1-2 берез. 2005 р.) / Папська рада «Справедливість і мир»; Міжнар. катол. коміс. душпастирства в тюрмах. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. – 160 с.
73. Право на свободу и личную неприкосновенность: европейские стандарты и российская практика / Под общ. ред А. В. Деменовой. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2005. – 200 с.(Международ. защита прав человека; вып. 3).
74. Практика Європейського Суду з прав людини (питання кримінального судочинства). Укладач: Д.В. Ягунов. За ред. та зі вст. словом Й.Л. Бронза. - О. - Фенікс. 2010. - 167 с.
75. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі.- 2 (07) 2012.- 239с.
76. Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України: Міжнар. конф. у Верховному Суді України 1 лип. 2011 р. // Віче. – 2011. – № 7.– С. 1-24.
77. Проти катувань: європейські механізми запобігання катуванням та поганому поведженню / Правозахисна група. – Х. : Права людини, 2007. – 227 с.
78. Рабінович П. Знання практики Європейського суду з прав людини як передумова ефективного використання механізму їх захисту в Україні / П. Рабінович // Право України. – 2009. – № 4. – С. 42-46.
79. Рогова О. Про час виникнення права людини на життя: загальнотеоретичний аналіз / О. Рогова // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 4. – С. 198-206.
80. Руднева О. Принцип верховенства права як загальноцивілізаційний стандарт прав і свобод людини / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 11. – С. 32-36.
81. Сванідзе Е. Боротьба з жорстоким поведженням і безкарністю: права затриманих і обов'язки працівників правоохоронних органів: 11 ключових запитань та відповідей / Рік Сванідзе; Рада Європи. – К.: КІС, 2009. – 39 с.
82. Сванідзе Е. Ефективне розслідування фактів жорстокого поведження: керівні принципи застосування європейських стандартів / Ерік Сванідзе; Рада Європи. – К.: КІС, 2009. – 142 с.
83. Святоцька В. Практика Європейського Суду з прав людини у діяльності українських адвокатів: проблемні аспекти / В. Святоцька // Право України. – 2011. – № 7. – С. 111-115.
84. Соловійов А. Право людини на життя: міжнародний вплив на формування українських поглядів / А. Соловійов // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 12. – С. 7-10.
85. Соловійов О. В. Право на доступ до правосуддя у практиці Європейського Суду з прав людини / О. В. Соловійов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – №6 (44). – С. 68-74.

86. Сорочкін О., Бурий А., Разік В. Відповідність законодавства України статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.- Львів, 2003.- 152с.
87. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: стандарти застосування при здійсненні правосуддя. / Автори: Н. Ахтирська, В. Філатов, Т. Фулей, Х. Хембах. - К.: Істина, 2011. - 200с.
88. Татарин І. Право на життя – найвища соціальна цінність / І. Татарин // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства: тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 143-145.
89. Тацій В. Я. Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України / В. Я. Тацій // Право України. – 2010. – №10. – С. 48-58.
90. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: Навчальний посібник / Авт. кол.: М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, В.В. Кострицький; [Відп. ред. канд. іст. наук, доц. В.М. Карпунов]. — Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. — 600 с. — Бібліографія: С. 586-591.
91. Третьяков Д. Деякі питання застосування норм міжнародних договорів в Україні // Український часопис міжнародного права. – 2002. – №3. – С. 38–43.
92. Туманов В. А. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / В. А. Туманов, Л. М. Энтин. – М. : НОРМА, 2002. – 336 с.
93. Фулей Т. Застосування Європейської конвенції з прав людини при здійсненні правосуддя в Україні / Т. Фулей. – К., 2008. – 199 с. – (На шляху до європейських стандартів в епоху глобалізації).
94. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». / Фурса С. Я., Фурса Є. І. — К. : Видавець Фурса С.Я., 2007. — 52с.
95. Фурса С.Я. Фурса Є.І. Адвокат в цивільному процесі .-К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2008.
96. Цувіна Т. Неупередженість суду у контексті практики Європейського Суду з прав людини / Т. Цувіна // Право України. – 2011. – № 10. – С. 303-312.
97. Шевчук С. В. Європейський суд з прав людини // Міжнародне судочинство / К.М. Вітман, О.І. Мельничук, В.І. Муравйов та ін. ; ОНЮА, За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України . – К. : Юрид. думка, 2009 . – С.51-101.
98. Шевчук С. В. Захист права на додержання розумних строків судового провадження: європейський досвід та українські реалії / С. В. Шевчук // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 8. – С. 31–36.
99. Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського Суду з прав людини // С. В. Шевчук. – Право України. – 2010. – №2. – С. 55-63.

100. Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського Суду з прав людини // С. В. Шевчук. – Право України. – 2010. – №2. – С. 55-63.
101. Шевчук С. В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. В. Шевчук – К.: Реферат, 2006– 848 с.
102. Шевчук С. В. Судовий прецедент у діяльності Європейського Суду та його вплив на правову систему України / С. В. Шевчук // Судоустрій і судочинство в Україні. – 2007. – № 3. – С. 107-114.
103. Шевчук С. Європейський суд з прав людини та українська судова система: необхідність узгодження судової практики: виступ проф. Нац. ун-ту Києво-Могилянська академія на Міжнар. конф. / С.Шевчук // Право України. – 2011. – № 7. – С. 88-92.
104. Шевчук С. Свобода вираження поглядів: практика Європейського Суду з прав людини у порівняльній перспективі / С. Шевчук — К.: Реферат, 2005. — 192с.
105. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук — Вид. 2-е, виправ., доп. - К.: Реферат, 2007. — 848с.
106. Шевчук С. Судовий захист прав людини. Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2006. – 829 с.
107. Шевчук С. Узгодженість практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України / С. Шевчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 104-113.
108. Энтин В.Л. Защита свободы прессы в Европейском суде по правам человека / В. Л. Энтин // Вестник Московского университета. – Сер. 10 : Журналистика. – 2006. – № 3. – С. 103-117.
109. Юдківська Г. Деякі проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні: виступ судді Європейського суду з прав людини / Г. Юдківська // Право України. – 2011. – № 7. – С. 74-79.
110. Юдківська Г. Еволюція ролі Європейського суду – на шляху до процедуралізації фундаментальних прав: доп. на Міжнар. конф. «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України» // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 7. – С. 21-25.
111. Юдківська Г. Затримання особи та взяття під варту у світлі вимог презумпції невинуватості / Г.Юдківська // Адвокат. – 2008. – № 3. – С. 12-21.
112. Яковлев А. А. Автономність тлумачення поняття «власність» у практиці Європейського суду з прав людини / А. А. Яковлев // Сучасні проблеми юридичної науки: стан і перспективи розвитку: Тези доп. та наук. повідомлень учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів / За заг. ред.. проф.. М. І. Панова. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2005. – С.107-108.
113. Яковлев А. А. Особливості тлумачення поняття «майно» Європейським Судом з прав людини / А. А. Яковлев // Вісник Академії праці і соціальних

відносин К.: Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України, 2008 №5(47). – С.41-45.

114. Яковлев А.А. Міжнародно-правове співробітництво у захисті права власності в системі Ради Європи. : Дис... канд. наук: 12.00.11 - 2009.